

nek mintegy függeléke a *Magyar iparművészet története*. Szépirói működésének koronája pedig a Szent Imre-évben, tavaly megjelent műve, *Az Árpádház szentjei*.

Fáradhatatlanabb, szorgalmasabb munkása a tollnak alig található. Az írás nála inkább gyönyörűség volt, mintsem munka. Még testi fogyatkozása is segítette; nála a zavaró momentumok jelentékeny része nem játszott szerepet, amelyek más íróember idegeit rongálják. Bármikor visszavonulhatott önmaga társaságába és élhetett munkájának.

Mint ember egyike volt a legszeretreméltóbb egyéniségeknek. Szíves, előzékeny jóbarát, kedves hivataltárs. „Ille omnis bonis flebilis occidit...”

A veszteség, amelyet elmulása okozott, szinte pótolhatatlan. A régi magyar emlékeknek ezentúl is lesznek kutatói, akik az általa vágott széles csapáson az úttörőnél bátrabban haladhatnak előre. De lesz-e közöttük, akinek a magyar emlékek annyira a szívéhez nőttek, és aki olyan szeretettel tekintsen rájuk, mint Divald Kornél?

VARJÚ ELEMÉR

GALLEN-KALLELA AXEL †

1865—1931

Testvéremzetünket veszteség érte. Legnagyobbját ragadta el a halál. Nemcsak hazájának büszkesége, világviszonylatban is tündökölt neve. A megújhodott finn kultúrában fogalom volt. Csak olyan nemzet szülhette, alakíthatta hatalmas egyéniségét, mely őspatinás műveltséggel áldott. Hosszú ideig törte őket a svéd és orosz járom, de az ősnemzeti pogányoltár jelképeit megőrizték századokon át, a két állam elnemzetietlenítő törekvései ellenére is. Annak a hamu alatt kuppadó, de még élő szent paraszát gázította, lobbantotta eleven lángra Gallén művésze. Érezte, csak a mult biztathat, jövődöte ígér egy ismét elevenen élő faji művészethez. Lángelméje sugallta, hogy nemzeti jövőn munkál az, aki az ősiségben gyökerező szimbólumokat felidézi s mentől messzibb nyúlnak vissza, annál jelentősebbek a jövőre s el nem apadó forrásai, fejlesztői az ősi erőknél, mérföldkövei a fejlődésnek. Irigylendő nemzet, mely meg tudta őrizni faji jellegét. Ez költészetük, művészetük szilárd alapja. Évszázados népköltészetük rigmusait Lönnrot fűzte a „Kalevala” gyöngysorává. Époszukban évezredes tapasztalataik vannak

letéve. Ez támaszuk, erős gyámkövik, gerincük, mely fentartja fajukat. Ez éposz erős nemzeti önértékük újjáébresztője. A maroknyi nép ámulatba ejtette a művelt világot a párisi 1900-as világkiállításon, alig néhány esztendeje újracsillogtatta művészetével. Mert kilobbant az öles hó alól is s meglepítette a nézőt a nemzeti érzés szent lángja. Hol szunnyadozik ez a mi művészetünkben, kultúránkban?

Gallén 1890-ben — elég fiatal korában — illeszti be a Kalevalát, mint új elemet művészetébe. Ez adta a kulcsot ahhoz a bonyolódott művésztünetményhez, melynek Gallén a neve. Kiolthatatlan gyűlölettel viseltetik minden lelketlen epigonművészzel szemben. A festés nála alárendelt kifejezési eszköz. A raffinnált koloratúrének-től megcsömörlött. Monumentális egyszerűségre, bensőségre vágyik; nem a hangok gazdagságára, hanem mélységére áhitozik lelke. Élethivatású tűzte ki a Kalevala-éposz művészi megtestesítését alakban és színben. Vele kezdte, végezte életművét. Élénken élnek emlékezetemben azon freskók, melyek a párisi világkiállítás finn-pavillonjának kupolatermét ékesítették. Ezek egy csapásra hirdették ne-

vét a világnak. Megragadott az a hatalmas és teljesen új, kiforrott művészet, mely tárgyát a finn mitológiából vette. Egyik kép a pogány vallás menekülését ábrázolta a kereszténység előretörése elől, komor, jelképes ábrázolásban. Ezekhez csatlakozott: „Ilmarinen kovácsolja a Sampo“-t, „Wäinämöinen védi a Sampo“-t. Ezeket lírai és drámai hatásukban csak olyan művész komponálhatta meg, mint ő. Azonban legértékesebb, az egyszerűségben rejlő zsenialitással festett Ilmarinen, amint pompás tártosával felszántja a varázos színekben csillámló kőgyőföldet. E képek, sajnos, a pavillon lebontásával megsemmisültek, de úgy tudom, a finn nemzeti múzeumban új életre keltek. Annakidején a helyszínen sokat tárgyaltunk elhelyezésükről.

Gallén a finn faji lélek megtestesülése. Művészezte mulandó lehet, de a szellem, mellyel felrázta nemzetét, örök. Ezt hagyta hátra testvéreinek. Ebben áll korszakos műve, halhatatlan érdeme. Fanatikus nemzeti rajongása, szuggerráló egyénisége nevelte Ehrström-öt, Kajanus-t, Lindgren-t, Saarinen-t, Sibelius-t s a többi, — ma nagy művészeket.

„Csak a teste porladozik“, lelke élni fog nemzetében.

Megrendült szívvel búcsúzunk egynehányan, kik olyan barátot veszítettünk, minőt felborult világunkban idehaza alig találhatunk.

Azért osztozunk még megrendültebb szívvel testvérnemzetünk mély gyászában.

THOROCZKAI-WIGAND EDE

IN MEMORIAM

KASZAS MIKLÓS. Szobrászatunkat egy sokat ígérő reménységtől fosztotta meg a halál: Kaszás Miklós fiatal szobrász meghalt március 23-án Budapesten. Még csak huszonnégy éves volt és máris jó nevet szerzett magának a művészethez értők körében, első sorban közből faragott fejekkel, amelyeket egyként jellemzett erő és átlékesítetttség. Kaszás a fehérmegeyi Mórton született 1907 november 3-án és 1926-ban beiratkozott a Képzőművészeti Főiskolára, ahol meglepően gyorsan haladt, úgyhogy az 1927. évi téli kiállításon már a Múcsarnok kiállítói közt szerepelt egy képmással. Általános feltűnést keltett 1929 májusában a Nemzeti Szalóban rendezett Tavasz Szalóban, amikor is egy erőteljes, finoman elgondolt és biztos kézzel mintázott aktot mutatott be. Egész sorozat művel szerepelt 1930 márciusában az Ernst-Múzeum kiállításán (Merengés, Medúza, Almodozás, Ifigénia, Tékózló fiú stb.) és osztatlan elismerést aratott. Pedig ekkor még a Képzőművészeti Főiskolának volt növendéke, ahol *Kisfaludi Strobl* Zsigmond tanársegédének tennivalóit is végezte. Pár hónappal ezelőtt egy pályázaton első díjat és megbízást kapott a magyaróvári Giesswein-emlékszoborra. Ez volt utolsó nyilvános szereplése.

PAPP GÁBOR festőművész, aki februárban halt meg Szegeden, ott és Kolozsvárt

működött, így hát ama kevés festők közé tartozott, akik nem Budapestet választották munkálkodásuk színhelyül. Még a Múcsarnok kiállításain is csak ritkán vett részt. Kolozsvárt született 1872-ben, húszéves korában került egy évre Budapestre, s ezt az időt (1892—3) a Képzőművészeti Főiskolán töltötte. Azután kiment Münchenbe, ahol *Hollósy* Simon iskolájában tanult. Ott követte Nagybányára is 1896-ban, amelyet még egyszer fölkeresett 1902-ben. Ekkor már Kolozsvárt volt műterme, ahol képmásokat festett és egy borogós, „Exhumálás“ című plein-air képet, a kor naturalizmusának stílusában (1900). Évek múlva Szegedre költözött, ahol mintegy két évtizeden át munkálkodott, itt is nagybárra képmásokat festve. Kiállításainkon meglehetősen ritkán szerepelt. Így az 1902—3. évi téli tárlaton kiállította a Múcsarnokban „Szendergő“ c. képét, 1909-ben a „Nappfényesdelután“-t, ezeken kívül néhány-szor képmásokat. 1927-ben hollandi útra ment, ott Doornban megfestette II. Vilmos német császárt, ezt a Múcsarnokban 1927—8-ban állította ki. Legutolsó képmásai közül való az, amelyet Vass József miniszterrel festett. Ekkor már megrendült volt az egészsége, súlyos idegfej fogta el, úgyhogy a szegedi egyetem ideggyógyászati klinikájára kellett szállítani. Ott is halt meg. Művésze tudtunkkal csak a szegedi kultúrpalotában van képviselve.